

TÈCNIQUES D'EXPRESIÓ GRAFICOPLÀSTICA

1. Presentació

Al llarg de la història, la tècnica ha condicionat la naturalesa i la forma de totes les produccions de l'ésser humà. Les obres d'art no s'escapen d'aquest condicionament i, com les necessitats expressives, els materials, els instruments i els procediments han evolucionat amb el temps i han anat conformant un llegat tecnicoartístic el coneixement del qual serà un requisit indispensable per a enriquir els recursos de qualsevol persona disposada a l'estudi o a la producció d'obres artístiques. La matèria Tècniques d'Expressió Graficoplàstica aporta els coneixements relatius als recursos, les tècniques, els procediments i les aplicacions instrumentals que fan possible la producció artística en general, i les produccions plàstiques, gràfiques i visuals, en particular. Mitjançant aquesta matèria, l'alumnat adquirirà coneixements relatius al conjunt de tècniques classificades històricament com ara el dibuix, la pintura i el gravat. De la mateixa manera, es farà un acostament a les tècniques més alternatives i innovadores que s'escapen d'aquesta classificació. L'objectiu és que l'alumnat no només desenvolupe amb eficàcia els procediments ja existents, sinó adequar les tècniques a les propostes artístiques amb un marge de soltesa, iniciativa i creativitat.

El coneixement del llenguatge plàstic i gràfic que s'ha desenvolupat des de l'Educació Secundària Obligatòria en les matèries d'Educació Plàstica Visual i Audiovisual i Expressió Artística, si és el cas, trobarà en aquesta matèria de batxillerat una continuïtat respecte del grau de perfeccionament, profunditat i experimentació que li permeta encaminar-se a formacions artístiques superiors.

La matèria de Tècniques d'Expressió Graficoplàstica contribueix de manera directa a l'adquisició de les competències clau, ja que afavoreix la posada en marxa de metodologies cooperatives i col·laboratives que transformen l'aprenentatge en una experiència significativa i promouen la interacció, la comunicació i l'empredoria.

A més, la versatilitat de la matèria permet la dedicació a projectes que inclouen molts temes o àmbits de coneixement. Per això, es tracta d'una matèria idònia per a afrontar projectes o propostes relacionats amb els desafiaments del segle XXI, tematitzar les activitats, obrir espais de reflexió mitjançant propostes vinculades o plantejar recursos que aborden els desafiaments directament i l'alumnat s'hi pot implicar.

En l'educació per a la ciutadania global té un paper molt important la sostenibilitat. Des de la matèria de Tècniques d'Expressió Graficoplàstica es treballarà no només amb la gestió sostenible dels residus generats per les produccions artístiques, sinó per la inclusió de materials i procediments biodegradables i respectuosos amb el medi ambient. De la mateixa manera, s'hi inclouran les tècniques digitals, no solament com a eines d'investigació i cerca documental, sinó també com a recursos de creació, registre dels processos i difusió dels projectes graficoplàstics. Per tant, es valorarà l'ús de les TIC en el desenvolupament dels projectes i s'afavorirà l'ús de mitjans digitals en les diverses fases de desenvolupament d'aquests, com l'avaluació i l'exposició. Així mateix, es promourà el coneixement de la normativa reguladora de la protecció de dades de caràcter personal a fi d'evitar situacions de risc i vulnerabilitat de l'alumnat i del professorat, i protegir els seus drets i llibertats fonamentals.

Així, els aprenentatges essencials de la matèria s'articulen al voltant de cinc competències específiques, els sabers bàsics que aquestes han de mobilitzar, que integren coneixements, destreses i actituds, i els criteris d'avaluació en què s'estableix el nivell d'assoliment de les competències. El conjunt de competències específiques l'adquirirà l'alumnat amb el desenvolupament de situacions d'aprenentatge integrades. Aquestes faran possible que l'alumnat experimente amb les diverses tècniques innovadores, adqurisca les destreses dels

procediments més tradicionals i desenvolupa la seua creativitat abordant projectes col·laboratius, enriquidors i multidisciplinaris.

Els sabers bàsics de la matèria s'estructuren en sis blocs diferenciats:

El primer, "Aspectes generals", presenta des d'una perspectiva històrica, juntament amb els llenguatges graficoplàstics, els materials i les tècniques que s'han utilitzat des de l'antiguitat, així com les diverses formes de classificació, les possibles interaccions i la seguretat i l'impacte mediambiental d'aquests.

El segon bloc, "Tècniques de dibuix", reuneix els continguts relatius a l'exploració de les tècniques associades tradicionalment al dibuix, les tècniques seques i humides, i l'anàlisi i la producció d'obres relacionades amb el dibuix.

El tercer bloc, "Tècniques de pintura", gira al voltant de la producció pictòrica, el color, els suports que cal utilitzar i les aplicacions que tenen en produccions artístiques. A més, es recullen les característiques plàstiques i estilístiques vinculades a cada tècnica.

El quart bloc, "Tècniques de gravat i estampació", aborda el coneixement teòric i pràctic de les diverses tècniques de gravat i estampació, des de les estampacions en relleu, en buit i en pla, fins a les experimentacions amb monotípia.

El cinqué bloc, "Tècniques mixtes i alternatives", està dedicat a l'estudi de les possibles interaccions entre les diverses tècniques i les possibilitats d'innovació.

En el sisé i últim bloc, "El projecte graficoplàstic", introduceix a la metodologia projectual aplicada a la pràctica artisticoplàstica i la importància del treball cooperatiu.

Finalment, convé destacar que l'aprenentatge de les tècniques d'expressió graficoplàstiques proporciona a l'alumnat la possibilitat de materialitzar idees, conceptes i sentiments en produccions físiques. S'aconsegueix d'aquesta manera perfeccionar les destreses en la producció, així com s'amplia la sensibilitat de l'alumnat en la recepció d'obres d'art, la comprensió del seu sentit estètic i la intencionalitat de les obres, la qual cosa és extrapolable a altres expressions artístiques i a altres camps de coneixement. La matèria Tècniques d'Expressió Graficoplàstica suposa per a l'alumnat més que una reflexió sobre la creativitat i la pràctica artística, una oportunitat per a conéixer i posar en evidència el potencial transformador de l'art en la nostra societat.

2. Competències específiques de la matèria

2.1. Competència específica 1

Identificar i comparar les diverses tècniques d'expressió graficoplàstica, la naturalesa dels materials i els procediments d'aplicació de les produccions artístiques mitjançant la investigació i l'anàlisi d'obres d'artistes, èpoques i estils diferents.

2.1.1. Descripció de la competència

Podríem separar els components d'una obra d'art en dos. En primer lloc, el component material, que comprendria tant els aspectes tècnics com els procedimentals i, en segon, el component més immaterial, que inclouria aspectes semàntics, el simbolisme o el sentit més conceptual. L'estudi d'aquests dos components ajudaria l'alumnat a tindre una visió més completa i íntegra de l'obra. Aquests components apareixen en algunes ocasions dissociats, en d'altres, qüestionats, o per contra, a vegades, íntimament relacionats. Al llarg de la història, els avanços i, a vegades retrocessos, de la tecnologia de l'art han condicionat la producció artística i han contribuït a la singularitat de les obres segons el període, l'estil o el moviment artístic al qual han estat vinculades. L'estudi d'aquesta vinculació suposa una eina valuosa per a identificar les obres segons la factura tècnica, els materials i les formes d'aplicació.

Mitjançant aquesta competència específica, l'alumnat investiga les diverses tècniques que han permés i permeten hui dia la creació d'obres en el camp de l'expressió graficoplàstica; des del descobriment dels materials, utensilis i procediments d'utilització, i passant per la diversitat dels suports utilitzats. El focus d'aquesta investigació comprendria, per descomptat, també l'estudi de tècniques, procediments i materials utilitzats actualment en l'art contemporani. Aquest procés d'investigació requereix l'adequació en l'ús d'eines de cerca i consulta de fonts documentals discriminant, classificant i categoritzant la informació, i potencia l'ús d'eines digitals.

El maneig d'aquests recursos de percepció i anàlisi no només perfecciona i sensibilitza l'alumnat en la recepció de produccions artístiques, sinó que també conduiria a augmentar el sentit de respecte del patrimoni artístic i cultural, establir un diàleg respectuós entre la sostenibilitat i la conservació de les produccions artístiques i valorar positivament les produccions de la contemporaneïtat artística.

2.2. Competència específica 2

Analitzar amb una mirada àmplia les produccions artístiques des del punt de vista tècnic, identificant-ne les qualitats expressives i comunicatives, relacionant-les amb el context social, històric i cultural i apreciant-ne la diversitat.

2.2.1. Descripció de la competència

Dins de la complexitat que suposa l'art, analitzar amb rigor produccions gràfiques o plàstiques implicaria el desplegament de diverses metodologies d'acostament a l'obra. L'objectiu principal seria desenvolupar una mirada àmplia i oberta, que recull la punts de vista diferents i allibera l'espectador de prejudicis i idees estereotipades.

Per a nodrir aquests anàlisis són necessàries tant la consulta com la selecció crítica i el maneig de diverses fonts d'informació, documents i altres anàlisis anteriors, entre les quals tenen un paper fonamental les eines tecnològiques.

Descobrir les obres i explorar el seu vessant més tècnic permetria a l'alumnat evidenciar la relació de les obres amb el seu context històric, social i cultural. I, d'aquesta manera, l'estudi comparat d'obres contemporànies generaria en l'alumnat una visió oberta, menys compartimentada i diversa de l'art. Així mateix, aquests estudis permeten canalitzar les anàlisis de produccions artístiques cap a la perspectiva de gènere i la visibilització d'obres realitzades per dones, i valoren la diversitat dins del patrimoni artístic i cultural. Aquestes anàlisis condueixen a l'elaboració de produccions escrites o comentaris orals que explicarien de manera raonada les obres. Per a fer-ho, caldria un coneixement i un maneig adequats de l'àmplia terminologia específica relativa a l'art i les tècniques artístiques, i s'incrementaria, d'aquesta manera, la precisió i la definició de les anàlisis.

Un altre vessant d'aquesta competència específica resideix en l'apreciació pròpia de l'obra d'art. Partint de la relació que hi ha entre les tècniques graficoplàstiques i les capacitats expressives d'aquestes, es podria fer una anàlisi més ben enfocada de l'obra i detectar així la intencionalitat de la persona o les persones que l'han creada. Les anàlisis permeten aguditzar el sentit crític, no només en la percepció d'obres d'art, sinó també en la futura projecció d'aquestes metodologies a altres àmbits de coneixement, i enriquir d'aquesta manera la seua formació integral.

En la seua concepció més àmplia, el patrimoni artístic i cultural global comprén les produccions artístiques tant materials com immaterials heretades del passat i les creades en l'actualitat. El treball amb referents patrimonials de diverses cultures i etapes proporciona a l'alumnat connexions entre els elements propis de la cultura local amb els d'altres cultures per a desenvolupar una sensibilitat i visió artística i cultural des del respecte a la diversitat, i enriqueix la seua construcció identitària.

És rellevant l'anàlisi entre el patrimoni global i local i reconéixer els diversos elements constitutius d'aquest patrimoni, així com determinar les simbologies i els significats dependents de circumstàncies i condicionants socials i històrics.

Aquesta competència no només promou conéixer el patrimoni i la diversitat de propostes artístiques i culturals de contextos geogràfics i històrics diferents, sinó també el fet d'obrir-se a altres cultures i societats, fomentar l'interès cap a aquestes i desenvolupar una visió multicultural, diversa i lliure de prejudicis.

Per a connectar amb el patrimoni global i les manifestacions artístiques d'entorns diferents, l'alumnat haurà d'utilitzar diversos canals i contextos que seran els mitjans i els espais d'accés a la cultura i podran ser tant contextos físics com l'aula, museus o espais虚拟s.

Aquesta competència fomenta el respecte a la diversitat patrimonial i la seu singularitat per a impulsar-ne la conservació, ja que el patrimoni com a petjada de la nostra identitat i diversitat és un bé d'un gran valor que requereix la nostra protecció atés que es tracta d'obres irreemplaçables.

2.3. Competència específica 3

Dissenyar, planificar, desenvolupar i avaluar projectes artisticoplàstics individuals o col·lectius, amb la incorporació de processos creatius i d'innovació, relacionant-los amb professions.

2.3.1. Descripció de la competència

La creació artística no se centra únicament en la producció individual i directa d'obres, sinó que, sobretot pensant en les possibilitats educatives que té, la planificació i l'elaboració de projectes serien elements clau en la matèria que ens ocupa.

Aquesta competència específica remarca la importància que tindria no només el projecte en si mateix, sinó tota la metodologia que subjau al treball projectual. Així, les fases del projecte cobren importància, ja que aquestes les assimila i aplica estructuralment l'alumnat. La planificació, la coordinació i l'organització de recursos materials i humans adquereixen un paper especial dins del projecte. D'altra banda, les fases d'avaluació del projecte tindrien la finalitat de detectar febleses i forteses per a poder esmenar-les o potenciar-les si és el cas. La planificació de projectes suposaria una oportunitat per a posar en pràctica el procés creatiu i implementar recursos innovadors i, en el cas de ser projectes col·lectius, establir diàlegs oberts, d'intercanvi d'opinions, en què es prenguen decisions consensuades, sempre en un ambient democràtic, lliure i de respecte mutu.⁹⁹

Els projectes artisticoplàstics individuals o col·lectius suposen un desafiament per a l'alumnat i impulsen positivament la seu participació, ja que per les característiques que tenen situen l'alumnat en una situació similar a un context professional, la qual cosa suposa una font de motivació i compromís innegable. L'interès d'aquestes metodologies resideix també en les possibilitats d'aplicació a altres camps de coneixement i en altres contextos totalment diferents amb la finalitat de donar solucions a problemes de molt diverses índoles.

2.4. Competència específica 4

Crear produccions graficoplàstiques sostenibles, individuals o col·lectives, explicant la relació entre el producte final, els processos d'elaboració, els materials, els llenguatges i les tècniques que intervenen en la seu elaboració.

2.4.1. Descripció de la competència

Atesa la materialitat física, les produccions graficoplàstiques s'han de considerar elements que intervenen en el medi ambient. Aquesta repercussió mediambiental s'ha de tindre

en compte en tots els moments del seu desenvolupament, des de la selecció dels materials fins als procediments per a aplicar-los, passant per les eines i els utensilis utilitzats. Com que es tracta de processos de producció en què s'utilitzen sovint productes químics i materials no innocus, no solament s'ha de pensar en els residus que generen, sinó que s'ha de valorar la toxicitat i la seguretat de l'entorn i les persones que els estan utilitzant en tot moment.

Aquesta competència específica no només assenyalà la sostenibilitat en la producció plàstica, sinó que incideix en la manera en què l'alumnat podria desenvolupar les seues habilitats en el maneig de les tècniques graficoplàstiques. El mode de desenvolupar aquestes destreses inclouria, juntament amb la pràctica artística i l'experimentació, l'execució ordenada i temporalitzada de les fases d'elaboració. D'altra banda, cada tècnica té unes particularitats i qualitats expressives intrínseques que l'alumnat ha de conéixer, ja que del seu coneixement dependria el seu ús, que maximitzaran el seu potencial comunicatiu i expressiu.

2.5. Competència específica 5

Experimentar amb els diversos llenguatges, propis o aliens a la producció artística convencional en la creació de produccions graficoplàstiques, aplicant eines digitals, relacionant-les amb discursos artístics contemporanis i explicant la intencionalitat de les produccions artístiques i la vinculació que tenen amb la tècnica utilitzada.

2.5.1. Descripció de la competència

En gran manera, les vivències personals o alienes construeixen la base emocional de la personalitat i la identitat de l'ésser humà. Les tècniques artístiques en general, i les graficoplàstiques en particular, permeten l'expressió directa o indirecta d'aquestes vivències.

La materialització d'aquestes vivències per part de l'alumnat podria tindre com a desencadenant qualsevol element referencial intern o extern. Des de l'observació de la naturalesa o de models del que és natural, fins a fotografies, passant per altres obres d'art o altres elements, textuais, sonors, podrien servir com a punt de partida a l'hora de generar productes graficoplàstics. Aquesta competència específica posa el focus en la faceta experimental i creativa de les arts plàstiques i en la manera en què és capaç de connectar diversos camps de coneixement i interactuar amb altres disciplines apparentment desvinculades de l'art. Així mateix, la interacció de l'expressió plàstica amb la literatura, la música, el cinema o, per exemple, la ciència, suposaria una forma d'enriquiment en aquesta experimentació de les tècniques graficoplàstiques.

D'altra banda, les tecnologies digitals al servei tant de la creació i la manipulació d'imatges com de la documentació de processos i fases de la creació, mereixen una atenció especial perquè potencien la interdisciplinarietat i faciliten la investigació, l'execució i la difusió de les produccions graficoplàstiques.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducción

La matèria de Tècniques d'Expressió Graficoplàstiques es dissenya amb la voluntat d'afavorir l'adquisició competencial de l'alumnat tant en l'anàlisi i la creació de produccions plàstiques com en les destreses comunicatives i expressives mitjançant el coneixement dels recursos, les tècniques, els procediments i les aplicacions instrumentals que fan possible aquestes produccions. Amb aquest objectiu, s'han determinat un conjunt de sabers mínims i fonamentals que actuaran de base tant teòrica com pràctica per al desenvolupament de les competències específiques, i contribuiran al desenvolupament de la identitat artística personal i a la identificació i l'anàlisi del patrimoni historicoartístic.

El desenvolupament de les competències específiques requereix mobilitzar determinats coneixements, destreses i actituds que constitueixen els continguts de la matèria i que es desenvolupen en sis blocs:

- Bloc 1. Aspectes generals
- Bloc 2. Tècniques de dibuix
- Bloc 3. Tècniques de pintura
- Bloc 4. Tècniques de gravat i estampació
- Bloc 5. Tècniques mixtes i alternatives
- Bloc 6. El projecte graficoplàstic

L'ordre dels sabers bàsics no implica la seqüència de desenvolupament d'aquests. Aquesta organització respon a un model competencial per al desenvolupament integral de l'alumnat que impulse el seu creixement artístic i la seua maduració personal i fomente una actitud receptiva a l'aprenentatge que l'acompanye al llarg de la seua vida acadèmica, així com en altres parcel·les socials.

El caràcter pràctic i projectual de la matèria li confereix un perfil didàctic que facilita desenvolupar temes transversals i que dotarà l'alumnat de competències que contribuïsqueren a enfrontar-se i superar, de manera individual o col·lectiva, els reptes del segle XXI, entre els quals destaquen la sostenibilitat, la igualtat de gènere, l'educació de qualitat i laliança entre els pobles.

3.2. Bloc 1. Aspectes generals. Transversal a totes les competències específiques.

- Suports, utensilis, pigments, aglutinants i dissolvents associats a les diverses tècniques graficoplàstiques. Interacció entre materials.
- Seguretat, toxicitat i impacte mediambiental dels diversos materials artístics. Suports i materials sostenibles.
- El llenguatge graficoplàstic. Evolució històrica de les tècniques artístiques.
- Materials i tècniques en l'art contemporani. Conservació de les obres artístiques.

3.3. Bloc 2. Tècniques de dibuix. Transversal a totes les competències específiques.

- Materials, estris i suports associats al dibuix. Característiques i terminologia específica.
- Tècniques seques: llapis de grafit, carbonet, llapis compostos, sanguines, ceres grasses, de color i pastels. Tècniques humides i mixtes. La tinta i les seues eines. Aplicació en la realització de treballs.
- Dibuixos d'estils i èpoques diferents: anàlisi tècnica i procedimental.
- Projecció fotogràfica aplicada al dibuix.

3.4. Bloc 3. Tècniques de pintura. Transversal a totes les competències específiques.

- Materials, estris i suports. Característiques i terminologia específica.
- Tècniques a l'aigua: aquarella, tremp i acrílic. Tècniques sòlides, olioses i mixtes. Tremp d'ou. Encàustiques. Pastels. Olis. Olis miscibles a l'aigua. Pintures biodegradables.
- Obres pictòriques d'estils i èpoques diverses: anàlisi tècnica.
- Pintura mural. Grafits i art urbà.
- Pinzellada i expressivitat en pintura. L'escriptura del pintor.

3.5. Bloc 4. Tècniques de gravat i estampació. Transversal a totes les competències específiques.

- Materials, estris, maquinària i suports. Terminologia específica.
- L'obra gràfica. Monotípia plana.
- Estampació en relleu. Xilografia. Linòleum. Estampació en buit. Calcografia. Tècniques directes i indirectes.
- Estampació plana. Mètode planogràfic. Litografia. Mètode permeogràfic. Serigrafia.
- Obra gràfica realitzada amb tècniques de gravat i estampació per artistes d'èpoques i estils diferents: anàlisi tècnica i procedimental.

3.6. Bloc 5. Tècniques mixtes i alternatives. Transversal a totes les competències específiques.

- Tècniques, materials i procediments contemporanis d'expressió gràfica.
- Sistemes contemporanis d'estampació. Mètode electrònic. *Copy-art*.
- La imatge digital. Art digital.
- Tècniques mixtes o alternatives.

3.7. Bloc 6. El projecte graficoplàstic. Vinculat a la competència específica 3.

- Metodologia projectual aplicada a l'art plàstic.
- Estratègies de treball en equip. Distribució de tasques i lideratge compartit. Resolució de conflictes.
- Oportunitats de desenvolupament personal, social, acadèmic i professional vinculades a la matèria.
- Investigació i experimentació tècnica.
- Projectes graficoplàstics. Exposició.

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge, a través d'uns determinats procediments i contextos d'aprenentatge, prenenen impulsar en l'alumnat una sèrie d'actuacions associades a les competències específiques perquè les desenvolupen. En aquest apartat es presenten alguns principis per al disseny d'aquestes situacions des d'un enfocament competencial.

Les situacions d'aprenentatge s'han de connectar amb els desafiaments del segle XXI, per la qual cosa dins del context de la matèria de Tècniques d'Expressió Graficoplàstica convé utilitzar referents i temàtiques de transcendència social vinculats amb els reptes del present, com ara el consum responsable, la resolució pacífica de conflictes, la valoració de la diversitat personal i cultural, el respecte al medi ambient i la gestió de residus, entre altres.

D'altra banda, el desenvolupament de la matèria de Tècniques d'Expressió Graficoplàstica implica elaborar projectes que podrien relacionar espais o elements lligats al patrimoni artístic i cultural local. Aquests projectes requereixen una percepció directa i activa de les manifestacions artístiques locals, fet que afavorirà el desenvolupament de la identitat cultural de l'alumnat i contribuirà a entendre el patrimoni com a agent de cohesió social, crearà un vincle cultural i fomentarà els valors democràtics de la societat i la seua memòria històrica. Convindria afavorir aquesta percepció directa transcendint les barrières de l'aula, connectant amb el medi social i amb diversos agents culturals, i preveient altres contextos educatius. A més, aquesta matèria ha de buscar l'equilibri entre el rigor en l'ús de les diverses tècniques i l'expressió plàstica, per la qual cosa s'ha de fomentar la reflexió, la creativitat i el criteri estètic.

A més, s'ha de tindre en compte la diversitat personal i cultural dins de l'aula com una oportunitat per a ampliar referents i explorar els matisos que proporciona introduir en un espai multitud de cultures diverses que proporcionen mirades diferents a reptes que són comuns, i

integrar les experiències personals de l'alumnat i les seues vivències per a establir vincles amb els sabers bàsics i les competències específiques de l'àrea.

Per a contribuir a la sostenibilitat, i en connexió amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible, s'ha de fer un exercici de reflexió sobre els diversos materials, l'ús i el consum que tenen i l'impacte mediambiental que provoquen, motiu pel qual es recomana emprar materials sostenibles i reciclats a l'aula.

Comptar en els centres educatius amb la figura d'un/a coordinador/a o mediador/a cultural que afavorisca la participació de l'alumnat del centre en activitats culturals i artístiques de l'entorn, pot ser una manera d'afirmar la presència de la cultura i les propostes culturals de l'entorn en els centres.

Si bé la matèria de Tècniques d'Expressió Graficoplàstica té un pes majoritàriament pràctic, ha de fomentar els processos d'estudi i investigació, a més de contribuir a un context creatiu per al debat i la reflexió, explorar totes les fases del procés creatiu i valorar l'error com una oportunitat d'aprenentatge. En definitiva, ha de ser un espai de desenvolupament del pensament crític i divergent que contribuïsca al fet que l'alumnat es puga enfocar a altres situacions del seu dia a dia o a altres àrees del coneixement de manera creativa i reflexiva.

Les situacions d'aprenentatge han d'incloure necessàriament elements emocionals per la capacitat que tenen per a interferir i determinar els processos d'aprenentatge a través d'experiències interpersonals com a mitjà de gestió d'emocions i afavorir la salut mental. D'altra banda, és necessari incentivar hàbits de constància, autoexigència i disciplina que afavorisquen el treball a l'aula i repercutisquen de manera positiva en la vida de l'alumnat.

La possibilitat de desenvolupar projectes artístics col·lectius suposa una oportunitat per a fomentar la participació i el diàleg i implica l'alumnat en processos de treball que requereixen cooperació. S'ha de potenciar l'arribada a acords per mitjans dialogats i fomentar la cultura democràtica i el llenguatge oral en l'expressió d'opinions, posicionaments i emocions, i el respecte per les d'idees alienes.

D'altra banda, i amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i les necessitats de l'alumnat, en les situacions d'aprenentatge s'incorporaran els principis del disseny universal i l'accessibilitat per a l'aprenentatge (DUA-A), i assegurar-nos que no hi haja barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació

Identificar i comparar les diverses tècniques d'expressió graficoplàstica, la naturalesa dels materials i els procediments d'aplicació de les produccions artístiques mitjançant la investigació i l'anàlisi d'obres d'artistes, èpoques i estils diferents.

5.1.1. Indagar mitjançant diverses fonts classificant de manera crítica la informació gràfica, textual i audiovisual relacionada amb les tècniques graficoplàstiques.

5.1.2. Seleccionar amb criteri les diverses combinacions, compatibilitats i incompatibilitats entre estris, materials, tècniques i procediments artístics.

5.1.3. Valorar amb respecte i sentit crític produccions graficoplàstiques del patrimoni cultural i artístic, desenvolupant un criteri propi i promovent tant la diversitat com la cura i la conservació.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

Analitzar amb una mirada àmplia produccions artístiques des del punt de vista tècnic, identificant les qualitats expressives i comunicatives que tenen, relacionant-les amb el context social, històric i cultural i apreciant-ne la diversitat.

5.2.1. Utilitzar la terminologia tècnica específica en l'anàlisi formal i la descripció de produccions artístiques de qualsevol mena.

5.2.2. Aplicar metodologies d'acostament i comprensió d'obres d'art diferents, analitzant peces d'époques i estils diversos, amb èmfasi en les obres contemporànies.

5.2.3. Relacionar les tècniques d'expressió graficoplàstiques d'obres de diverses èpoques amb les característiques expressives i comunicatives.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació

Dissenyar, planificar, desenvolupar i avaluar projectes artístics plàstics individuals o col·lectius incorporant processos creatius i d'innovació i relacionant-los amb professions.

5.3.1. Definir les diverses metodologies projectuals i utilitzar-les en projectes graficoplàstics.

5.3.2. Dissenyar les diverses fases de la producció d'obres artístiques vinculades a la tècnica utilitzada coordinant eficientment l'equip material i humà que hi intervindrà.

5.3.3. Adaptar el desenvolupament de projectes artístics plàstics, individuals o col·lectius a les necessitats i circumstàncies de la proposta mitjançant la creativitat i la innovació.

5.3.4. Millorar els processos de planificació, accés i organització dels projectes artisticoplàstics individuals o col·lectius per mitjà de l'avaluació individual o grupal d'aquests.

5.3.5. Identificar i valorar les oportunitats de desenvolupament personal i professional que es deriven del coneixement de les tècniques d'expressió graficoplàstica.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació

Crear produccions graficoplàstiques sostenibles, individuals o col·lectives explicitant la relació entre el producte final, els processos d'elaboració, els materials, els llenguatges i les tècniques que intervenen en l'elaboració.

5.4.1. Utilitzar amb propietat les tècniques gràfiques i plàstiques respectant l'ordre d'execució dels procediments en la creació de produccions artístiques.

5.4.2. Interactuar coordinadament i col·laborativament en el desenvolupament de produccions graficoplàstiques col·lectives manifestant una actitud respectuosa, creativa i conciliadora.

5.4.3. Argumentar amb criteris de sostenibilitat i cura mediambiental la selecció de tècniques, materials i procediments graficoplàstics en l'elaboració de projectes o intervencions artístiques.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació

Experimentar amb els diversos llenguatges, propis o aliens a la producció artística convencional en la creació de produccions graficoplàstiques, aplicant eines digitals, relacionant-les amb discursos artístics contemporanis i explicitant la intencionalitat de les produccions artístiques i la vinculació que tenen amb la tècnica utilitzada.

5.5.1. Crear produccions graficoplàstiques a partir de models de la naturalesa o altres referències que s'ajusten a criteris plàstics i estètics concrets, tenint en compte referents de l'art contemporani.

5.5.2. Utilitzar el tractament de la imatge digital juntament amb altres recursos digitals, tant en el procés d'elaboració d'un projecte graficoplàstic com en la materialització d'una producció final.

5.5.3. Connectar l'expressió graficoplàstica amb altres camps de coneixement argumentant les possibilitats d'interacció amb altres disciplines.

5.5.4. Presentar en públic les produccions pròpies o alienes justificant l'adequació de les obres a l'objectiu expressiu desitjat.

TECNOLOGIA I ENGINYERIA

1. Presentació.

Si bé la tecnologia s'ha desenvolupat paral·lelament a l'activitat humana, en els últims anys del s. XX i en el s. XXI la importància i la influència que ha tingut en la societat s'ha ampliat exponencialment. Canalitzats mitjançant l'enginyeria, els avanços tecnològics de la nostra societat superen dia a dia els límits del que es pot imaginar. Acceptant el terme d'Alvin Toffler, vivim en la "tecnosfera", un entorn tecnològic que cobreix tot el nostre medi i sense el qual no seríem capaços de sobreuir. Les cotes de benestar que la humanitat ha assolit serien impensables sense el "salt" en el desenvolupament tecnològic en el qual estem immersos. En aquest sentit, la tecnologia ha proporcionat productes de primera necessitat, ha facilitat les comunicacions, ha millorat els serveis com la sanitat o l'educació; en definitiva, ha contribuït decisivament a la realitat social tal com la coneixem. Però tot això ha anat acompañat de riscos intrínsecos al medi ambient que la mateixa tecnologia ha d'avaluar, valorar, analitzar críticament i, si és el cas, aportar solucions als problemes sobrevinguts. La cerca d'un desenvolupament accessible i sostenible ha sigut un dels *leitmotivs* de l'activitat enginyeril des de fa molts anys i, finalment, s'ha materialitzat en uns objectius comuns que la comunitat internacional ha considerat com a prioritaris per a superar les desigualtats i garantir un equilibri entre l'avans de la humanitat i el respecte a l'entorn.

Davant del vertiginós desenvolupament tecnològic actual, els ciutadans necessiten constantment assimilar coneixements nous i assumir els desafiaments nous que plantegen els productes i els serveis que el mercat els ofereix. Es fa, per tant, necessari un coneixement profund de la naturalesa científicotecnològica sobre la qual es dona suport a la creació dels béns de consum, així com una comprensió adequada de les implicacions associades a la seua producció. Les conseqüències socials i ambientals, valorant l'impacte de l'ús dels recursos energètics, els processos d'obtenció de matèries primeres, la generació de residus o les potencials desigualtats socials vinculades a aquests aspectes, són qüestions que l'alumnat ha de comprendre i analitzar críticament. Aquesta comprensió es fa necessària tant des d'un punt de vista d'usuari com de potencial creador tecnològic. La responsabilitat associada a aquest desenvolupament tecnològic és un objectiu propi de la matèria de Tecnologia i Enginyeria, que contribueix en conjunt als objectius de l'etapa, alineats amb un desenvolupament sostenible i accessible, i la creació d'una societat justa i inclusiva.

Les competències específiques de la matèria de Tecnologia i Enginyeria inclouen nombrosos aspectes propis de la resolució de problemes tecnològics en un nivell avançat. El salt respecte de l'etapa educativa anterior és considerable, ja que es mobilitzen sabers propedèutics que requereixen un desenvolupament competencial específic, lligat als treballs de l'enginyeria, des d'un enfocament inclusiu i no sexista: el treball en equip, coordinant i comunicant correctament accions pròpies del disseny avançat, l'automatització de processos, la selecció de materials, l'ús d'eines digitals i l'anàlisi crítica dels resultats són alguns dels aspectes associats a aquest desenvolupament competencial. En aquest sentit, la matèria contribueix considerablement a desenvolupar les competències clau, ja que totes impregnen el procés tecnològic de l'enginyeria vinculat al desenvolupament de projectes que responen a necessitats i donen solucions a problemes des d'un punt de vista accessible i sostenible. L'accessibilitat és un component necessari del procés tecnològic perquè en una societat moderna i plural s'han de tindre en compte les necessitats des de la diversitat, la qual cosa afavoreix la inclusió efectiva de totes les persones. Aquesta matèria desenvolupa aspectes tècnics relacionats amb les competències clau digital, matemàtica i ciència, tecnologia i enginyeria, així com amb altres sabers transversals associats a les competències clau en comunicació lingüística, personal, social i d'aprendre a aprendre, ciutadana i consciència i expressions culturals. L'emprenedoria, les relacions pròpies de l'entorn laboral i la necessitat de recórrer a coneixements d'altres matèries encaixen en el desenvolupament competencial de la matèria de Tecnologia i Enginyeria,